

ДР. ІВАН
ФРАНКО

„ІДЕЇ“ Й „ІДЕАЛИ“

ГАЛИЦЬКОЇ МОСКВОФІЛЬСЬКОЇ
МОЛОДІЖИ. =====

Ціна 10 сот.

Львів, 1905.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

ЛЬВІВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кабинет франкознавства
ЛДУ ім. Ів. Франка
Знб. № ~~44~~

372181

З початком сего року вивязала ся була в „Ділі“ досить цікава полеміка, яка одначе через неfortunний виступ д. Павлика зійшла з властивої дороги, відскочила від річи і згубила ся в піску не довівши її до якого результату. З огляду на те, що ся полеміка зачіпає одну з головних болячок нашого національного життя — розрив нашої інтелігенції на два табори, українофільський і москвофільський, видасть ся мені потрібним підняти річ на ново і звести її з дороги догматичного спору на тему: чи так чи інакше думав і писав про се Драгоманов, на властиву стежку сучасних фактів і їх значіння.

В ч. 16 „Діла“ помістив др. Ів. Копач статю „З гостини у других“, де описував свої вражіння з ювілейного концерту москвофільського студентського „общества“ „Другъ“ у Львові, відправленого д. 30 січня, і висловив деякі свої уваги про значінє того ідейного звороту, який доконуєть ся буцім то серед молодїї генерації наших москвофілів. Про се він почув із реферату одного з членів „Друга“ про 10-літній розвій „общества“ і з промови голови „Друга“ д. Глушкевича, яка викликала навіть *sui generis* сензацію, так що присутний на вечерку російський конзуль і деякі старші москвофіли демонстративно повиходили з залі. З огляду, що про ті промови не було ніде докладнійшої відомости від тої, яку подав др. Копач, наведу тут другу половину його статі дословно.

Згадавши про програму концерту і про її виконанє та підкресливши дивний на перший погляд факт, що й молоді москвофіли, не вважаючи на загальний серед них зворот до рішучого вживаня великоруської мови в розмовах усе таки по великоруськи

говорять лихо, з галицьким виговором і акцентом, окрім хіба голови „Друга“ д. Глушкевича, др. Конач ось що пише далі:

„Та ще більше чим у тій великорущині, видко було нехлибну щирість обох бесідників у змісті їх рефератів. Для мене вони чимсь зовсім новим і надзвичайно цікавим. І так з історії „Друга“ довідав ся я, що се товариство в першій році свого заснованя т. зн. перед десятьма роками мало лише 24 членів, а тепер має 124; що „Другъ“ вже довгий час стоїть у напружених відносинах до своїх „старих“ тобто до т. зв. „руско-народной“ партії; що „Другъ“ вже пераз і не два жадав, щоби та партія перестроїла ся „соотвѣтствующе духови времени“, по все надармо; що через те в нутрі „Друга“ йде безнастанна борба між „поступовцями“ а „консерватистами“, яких піддержують „старі“, так що послідній виділ „ліберальний“ (15 лютого 1904) вибрано при великій і міцній опозиції „консервативних“; що однак повороту в зад не може бути, бо загальний з'їзд молодежи (ров. „твердої“) в осени 1902 виразно витичив собі ту нову дорогу, а витичив її не ізва якоїсь хвиливої примхи чи забаганки, лиш під впливом широких і сумних досвідів на широкім сьвіті підчас сесесії рускої академічної молодежи з львівського університету: тоді всюди по інших університетах гляділи на „руську“ молодіж з Галичини з погордою і презирством за її ретроградність, безідейність і незнанє „русского литературного языка“ і т. д. Отже поворот у зад ніяк неможливий; *alea iacta est!* Я довідав ся дальше з тої-ж історії, що „Другъ“ дуже запопадливо займає ся ширенєм тих нових своїх кличів, передусім же науки великорускої мови (яко: символа єдиньства Галицької Руси з рештою Руси аж по Камчатку). Члени „Друга“ старають ся впливати і на молодіж гімназьяльну у тім дусі і їздять по читальнях та філіях Общества ім. Качковського в характері делегатів „Друга“, очивидно з відповідними промовами, і самі пильно розчитують ся в найкрасших творах „русской“ літератури. В однім посліднім році закуплено до бібліотеки товариства щось за 400 корон книжок.

„Що се не була муста самохвальба, се можна було бачити вже із щирости голосу прелегента. Та наглядний доказ на те дала програмова бесіда голови товариства тов. Глушкевича. Про напрям, характер і тон тої промови може сьвідчити мабуть найліпше та обставина, що підчас неї тай ізва неї вийшов демонстративно із салі конзуль Пуестошкин а враз із ним найповажнійші „старі“

як проф. університету о. Мишковский і інші. Головні гадки бесіди т. Глушкевича були: Нам кажуть часто, що ми раби. А прецінь се в естві річи неправда, бо основна ідея, якою зпконовіку жне „руський“ народ, се свободолюбність, се любов ближнього і любов правди, а протест проти усякого гнету та утиску. Тисячі народних казок, легенд, псалмів і гимнів свідчать про се. А найкрасші сини „руського“ народу, як от Рилев, Герцен, Достоевский, Чернишевский, Пушкін, Лермонтов, Толстой і інші терпили тяжкі переслідованя за ширене тої ідеї. От і нині — Горькому „угрожають виселица“. А прецінь такий Толстой — то властиво лиш експонент самобитної рускої ідеї, се свого рода Месия. Се антинеза до западно-європейского материялізму. Духоборці із своїми протестами проти податків і проти військової служби ділом — мимо різок — наглядно показують, що комуністичні ідеї западно-європейских мислителів чи, як їх називано, утопістів в дійсности можливі. І треба пам'ятати, що народами правлять ідеї, а не громи пушок. То лиш темні духи регресу (назадництва) спичують теперішнє стремління „руського“ народу до волі і свободи. Але ідея „руського“ народу побідить, бо вона всемірна. Вона не потребує також бояти ся ані Українців ані Поляків, бо вона ще (в „Ділі“ мб. через помилку: не) поступовійша чим саме українство і рівно ненавидить Сибір як Поляки. Коли і тут в Галичині увесь народ перейме ся тою ідеєю, тоді українство само сбоою зникне і не треба буде его поборювати ложю та лайками та брехнями як тепер. Отже вперед, братя, на стрічу тій ідеї вселюдского братерства і всемірної любови!“

Лишаємо на боці уваги д-ра Копача про сі промови. Йому очевидно заімпонувала щирість тону в промовах обох бесідників; він із неї зараз доходить до висновка, „що бачить перед собою серед наших „твердих“ — людей, котрі не поперестають на якімсь половиннім „хитрім“ становищі, ні пес ні вовк; тільки консеквентно йдуть до остаточної й одиноко достойної мети своїх пересвідчень“. Яка ся мета, др. Копач не пробує сформулувати, тож попробуємо видушити живий сок із самих промов, так як їх подав др. Копач, жалкуючи хіба, що самі молоді москвофіли не постарали ся опублікувати їх.

В рефераті про історію „Друга“ дуже інтересний для нас власне психологічний момент, що спричинив поворот молодой генерації до ліберальних ідей. В часі сенесії академічної молодіжи,

в якій *volens nolens* узяли участь також москвофіли, „всюди по інших університетах гляділи на „русскую“ молодіж із Галичини в погордою і презирством за її ретроградність, безідейність, незнане „русского литературного языка“ і т. д.“ — і се було імпульсом до звороту. В сьому оповіданю не все докладне. Українофільські сецесіоністи також не знали „русского литературного языка“, а про те ми не чули, щоб хто будь і де будь за се дивився на них із погордою. Взагалі по тих університетах, куди розбрились були сецесіоністи, „русский литературный языкъ“ не обов'язковий і його незнане не могло там нікому ставити ся в докір. Хиба в однім випадку: коли люди самі остентаційно видавали себе „русскими“, а потім показувало ся, що ані „русскої“ мови не вміли, ані нічого спільного з пересічним типом „русского“ інтелігента не мали. Значить, коли б історик „Друга“ був вповні щирій, то повинен би був сказати ясно, що не саме незнане „русского литературного языка“, а власне ота дволичність і дводушність молодих москвофілів подавала їх у погорду інших студентів. Дволичність у тім, що ті люди відхрещуючи ся всіми силами від належності до одної, української національності і заперечуючи навіть її існуванє, з другого боку самі власною фігурою давали доказ, що не належать до тої другої — „русскої“ національності, якої членами величали себе. При живо розвинених національних почутях у Чехів, Словаків, Німців, Моляків і т. и. вид таких національних парадоксів справді не міг будити симпатії до себе, тим більше, що з тим національним гібридизмом рука в руку йшла „ретроградність“ і „безідейність“.

Було би цікаво дізнати ся, в яких власне точках докоряли чужоземці нашим молодим москвофілам за „ретроградність“. Із промови д. Глушкевича, який на вступі силкуєть ся доказати абсурдну тезу, що „основна ідея, якою споконвіку живе „русский“ народ, се свободолюбність“, можна би догадувати ся, що в таку крайність ударили ся ті молоді люди з властивою всім мало освіченим людям категоричністю тому лише, що перед тим держали ся иньшої крайности, а власне, що основна ідея „русского“ народа — самодержавіє, деспотизм. І знаючи „основні ідеї“ орґану галицького москвофільства, „Галічаніна“, тої щоденної страви старих і молодих гал. москвофілів, ми певно не помилимо ся думаючи, що власне з тими ідеями наші молоді москвофіли вирушили в сьвіт на сецесію і за них набрали ся сорому перед чужими.

Не менше цікаво було би знати, якою то „безідейністю“ штуркано в очі нашим молодим москвофілам за границями Галичини. Адже-ж „ретроградність“, се теж свого рода ідея; безідейним назвемо хіба чоловіка, у якого нема жадних ідей, се значить, який зовсім не думає ні про які загальні справи, висші від його буденних, еґоїстичних інтересів, або у якого всі ті „ідеї“ обертають ся в сфері пустих фраз, не вяжуть ся з дійсним життям, держать ся лише на показ. І тут певно не помилимо ся думаючи, що між галицькими москвофілами часів сецесії можна було знайти богату колекцію і круглих іґнорантів та карієровичів, які в своїм житю не чували ні про яку ідейну боротьбу, і скінчених циніків, які вже з батьківського дому винесли відразу і погорду до всякої такої боротьби, винесли незломну віру в вічність та непорушність грубої сили і забобону, винесли певність, що служачи тій грубій силі та плюючи на всякий ідеалізм можна прожити щасливо, добити ся маєтку і гонорів і вмерти „маститим русским патріотом“.

Отже сей психольогічний момент — сором перед чужими — був імпульсом до звороту в таборі молодих галицьких москвофілів. Характерне явище! Пригадую, що досить анальоґічний факт трафив ся в тім самім таборі перед чверть столітєм, у „Академічеськім Кружку“ 1875—76 рр. Тоді молодіж також набрала ся сорому, Драгоманов у своїх листах до ред. „Друга“ також дорікав їй неуцтвом, незнанєм російської мови й літератури, ретроградством та безідейністю. Та історія хоч повторяєть ся, але все з варіянтами. Тоді наслідком ідейного ферменту внесеного писаннями Драгоманова був зворот усього загалу москвофільської молодіжи до народньої мови, була проба злуки обох студентських товариств, проба ударемнена заходами „старих“, був нарешті зворот одної часті молодіжи до новочасних ідей соціалізму та радикалізму. А щож бачимо тепер?

Самі молоді москвофіли радо називають себе „поступовцями та лібералами“, та на жаль ми не бачимо, в чім саме лежить їх поступовство та лібералізм. Одиноке, чим вони відріжняють ся від старих москвофілів, се хіба охота — говорити все і всюди по російськи. Повторяю: охота, бо від сеї охоти до справжньої вмілости ще дуже далеко. Але щож у тім поступового, ліберального? Коли б хто будь із нас дав собі слово не говорити ніде інакше, як лише по німецьки, по французьки чи по англійськи, хоч би й ломаючи, то можна би се в найліпшім разі взяти за невинне

аматорство, яке одначе при деякім переборщеню легко може перейти в сьмішність. Та коли би під сим аматорством крило ся щось иньше, а власне охота — відрізнити ся від окружуючої „юрби“ земляків, дати їм пізнати, що нас не вяже з ними навіть мова, тоді се аматорство набирає зовсім иньшої прикмети. Та в усякім разі з сього аматорства робити житевий принцип, партійну програму можуть лише люди, яким і не снило ся, що таке житеві принципи і партійні програми. Зрештою і в тім пункті нема основної різниці між молодими москвофілами і старими, з яких дехто, як Мончаловский та др. Дудикевич, говорить по російськи певно далеко краще, ніж усі молоді.

Др. Копач подаючи зміст реферату про історію „Друга“ згадує, що з'їзд „твердої“ молодіжи в осени 1902 р. „виразно витичив собі нову дорогу, а витичив її не ізза якоїсь хвилевої примхи чи забаганки... отже поворот у зад ніяк неможливий“. Було би дуже цікаво придивити ся ближше тим ухвалам, та на жаль я не маю їх під руками. О скільки бачу з оповіданя д-ра Копача, головна точка в них, бодай та, яку „Другъ“ силкуєть ся переводити практично в жите, все таж „наука великоруської мови, яко символа єднства галицької Руси з рештою Руси аж по Камчатку“. Справді поступовість не аби яка, коли згадаєш, що батьки тих самих поступовців на своїм національнім прапорі довгі десятилітя мали азбуку, а сини пішли о крок далі і виставили — граматику! Було б лише цікаво, як розуміти те „внучуванє великоруської мови як символа єднства Руси“. Коли єднство, то чим же тут і відріжнювати себе від „старих“ чи від кого будь внучуючи те, що для всіх одно? А коли се єднство не факт, а *prim desiderium*, програма, то чи не слід би молодим людям, у яких іще не притуплена здібність думаня, зійти самим у низ до фундаментів і придивити ся, на чім власне стоїть те єднство і чи справді воно таке солідне, як їх запевняють дд. Мончаловскі та Дудикевичі? Анї я, анї ніхто в сьвіті не може мати нічого проти внучуваня великоруської мови, але внучувати її не для неї самої, тобто не для того культурного добра, яке вложено в її письменстві, а для політики, для „символа“, се, признаю ся, щось зовсім нове і незрозуміле мені, се нагадує слова відомої польської „*Balady jakich wiele*“:

Dobra jest nauka,
Ale kto jej szuka
Nie z puchy — wszak prawda, mój Panie?

Але скажуть може молоді москвофіли: ми-ж вичуємо російську мову не з попугайського аматорства, а на те, щоб користувати ся нею для освіти, щоб читати в оригіналі твори російської літератури. І справді, в газетних звісток про відчити в „Другѣ“ ми знаємо, що там читаєть ся та говорить ся про Пушкіна, Лермонтова, Некрасова, Достоевского, Толстого. На жаль, із тих відчитів та розмов ніщо не доходить до прилюдної відомости, тому ми й не можемо сказати нічого про ті провідні ідеї, які висловляють ся та розвивають ся в них. Коли вірити змістови поданому д-ром Копачем із промови д. Глушкевича, то ми мали би в тій промові добрий зразок того, як наші молоді москвофіли розуміють „ідейність“. Аджеж не без причини д. Глушкевич зацитував старий афоризм (хоч у кецькій формі), що „народами правлять ідеї, а не громи пушок“. Ідея була добра, але вислов кецький: народами правлять поки що на жаль не ідеї, а різні „Угрюм Бурчевы“, а ідеї мають лише те до себе, що „на штыки не улавливаются“, та що історія народів, се не історія „Господь Обмановыхъ“, а історія народніх мас і тих соціяльних, економічних та духових течій, які в непереможною, елементарною силою проявляють ся в їх житю. Як бачимо, вже тут, у самім цитованю загально відомих афоризмів д. Глушкевич не був зовсім щасливий і виявив дуже слабе розумінє російської і всякої людської ідейности. Дальші уступи його промови доказують се аж надто ясно. Класти на одну дошку Рилєєва, Герцена, Достоевского, Чернишевского, Пушкіна, Лермонтова і Л. Толстого, се — вибачить нам д. Глушкевич — значить хиба, що він у історії новійшої російської літератури не пішов далі імен і титулів. Поперед усього слівце про переслідуваня, які терпіли ті люди. Отже Л. Толстой, скільки знаємо, крім може дрібних шикан, неминучих при російських порядках, не терпів ніяких переслідувань. Достоевский хоч потерпів тяжко за належність до кружка Петрашевського, в своїх писанях розвивав ідеї ніераз просто суперечні ідеям Герцена, Чернишевського та всього того, що називаєть ся поступовістю. Чи знає д. Глушкевич, що Достоевский у політичних питаннях був иноді крайнім реакціонером і видавцем дуже обскурих часописей, що він, геніяльний знавєць людської душі й її патологічних збочень, розвивав при тім у своїх писанях погляди, які такий Європєць, як Турґєнєв, називав „по-токами гнилої води“, що в питаннях національних Достоевский був доосить тупий шовініст? Д. Глушкевич не заікаючи ся славить

Льва Толстого як „експотента самобитної рускої ідеї, свого рода Месію, антитезу до західно-європейського матеріалізму“. Тут що слово, то непорозуміння. Чи знає д. Глушкевич, що той геніяльний Толстой брався колись реформувати людську школу в таку програмою, щоб усунути з неї всі елементи новочасної освіти, а обмежити її на самі читання, писання, чотирьох арифметичних ділянок та церковщині? Чи знає д. Глушкевич, що той московський Месія зі своєю проповіддю „непротівлення влуги“ являється могутнім союзником російського деспотизму, хоч і як остро іноді критикує його поодинокі ділянки? Чи знає д. Глушкевич, що той „експотент самобитної рускої ідеї“ в очах освічених репрезентантів західно-європейської культури часто являється тупим ігнорантом, що береться філософувати не засвоївши собі ніяких основ філософського мислення і що його „антитеза до західно-європейського матеріалізму“ являється нічим іншим, як кепсько перевареним первісним християнством, змішаним із темним аскетизмом часів упадку старинного світа, отже культурним пережитком, який освічена людськість давно пережила й відкинула. А вже по просту забавне те, що наплутав д. Глушкевич із приводу російських духоборів, мішаючи їх із західно-європейськими комуністами та утопістами. Може д. Глушкевич, коли у нього взагалі є охота говорити те, що знає і в чому переконався, захоче переконати, що ідеї європейських комуністів-утопістів, такого Фуріє, Оує а, Сен-Сімона не мають нічого спільного з містичною та анти-соціальною сектою духоборів і що їх (а також Льва Толстого) протест проти податків та військової служби полягає зовсім не на жадній комунізмі, але на повній нерозумінню соціального та політичного життя й його розвою, на одностороннім та наскриві ненауковим розвиванню індивідуалістичної спекуляції в душі тебаїдських аскетів.

І отсе все — і романтичний республіканізм Рилєєва, і безполітичний гуманізм Пушкіна та Лермонтова, і троха містичне народництво Герцена, і соціалістичний радикалізм Чернишевського, і реакційний аскетизм Достоевського та Толстого д. Глушкевич „нічого сумняся“ зливає в один ківш і видає за „ідею руського народу“. Вибачайте, д. Глушкевич, коли вам скажемо, що се не жадна ідея руського народу, а ваша власна — сказати б вам „руським“ словом — „белиберда“, саламаха неясних вам самим річій і імен. Бо хібаж се свідчить про ясність ваших думок,

коли ви в одній хвилі бачите в тій ідеї „антитезу до західно-європейського матеріалізму“, а зараз же в дальшій говорите, що та ідея „всесірна“, значить обіймає не лише Росію, але й західну Європу?

На ту свою „ідею“ д. Глушкевич покладає великі надії. „Коли тут у Галичині весь народ перейме ся нею, то українство само собою зникне“. Було би дуже цікаво довідати ся від д. Глушкевича, від котрої-ж саме з тих многих і суперечних із собою ідей, на які він натякнув, зникне галицьке українство? Чи від республіканізму Рилєва, який і сам у своїх найкращих творах сильно українофільствував? Чи від соціалізму та критицизму Чернишевського, що мав значний вплив на зворот одної частини галицько-руської молодіжн 70-их років від москвофільства до українофільства? Чи нарешті від доктрин Достоевського та Толстого? Може не зайвим буде знати д. Глушкевичу, що галицьке українство давненько вже і, як показуєть ся, далеко глубше і основнійше від молодих москвофілів передіскутувало і перетравило ті і многі иньші ідеї найкращих синів не лише самої Росії, але й иньших осьвічених країв, що, значить, у ідейній боротьбі воно не так легко уступить із поля, як се здаєть ся молодим ідеалістам москвофільського табору.

Свою промову закінчив д. Глушкевич покликом: „Отже наперед, братя, на стрічу тій ідеї вселюдського братерства і всемірної любови!“ Щож се за нова ідея, про яку ми в попередній промові не чули нічого? Поперед усього що се за „всесірна любов?“ Чи се має значити, що д. Глушкевичу за мало землі в її людями й звірями і він хоче обняти свою любовю також мешканців Марса, Венери і иньших небесних тіл? Дуже гарно, тільки як же се так, що голосячи поклик до „всесірної“ любови бесідник анї словечком не згадав про практичну, діяльну любов до найблизших собі, своїх братів у Галичині, від яких він силкуєть ся відрізнити ся і мовою і симпатіями і отим своїм ніби то високим, а на правду зовсім пустим ідеалізмом? Чи не тямить д. Глушкевич гарних євангельських слів: „Хто каже, що любить Бога („всесірна любов“), а ненавидить свого брата, лож єсть?“ І чи ті слова так таки нічогісінько не говорять до сумління його й його співпартийників? І що має значити „ідея вселюдського братерства“, коли одною з головних задач ширеня тої ідеї в Галичині має бути, аби тут „само собою зникло українство“, т. є. аби щез напрям,

що в основу своєї програми поклав працю на ґрунті для рідного народу, для розвиваня його добробуту, його духового життя, отже й його мови? Чим сей напрям такий лихий і такий шкідливий, що д. Глушкевич і йому подібні виключають його зі свого „вселюдського братерства“ і „всемірної любови?“

Коли помилю ся, спростуйте мене, д. Глушкевичу й тов., але мені здаєть ся — і я суджу так не лише зі слів переданих д-ром Копачем — що у вас нема ніяких переконань і ніяких впроблених ідей, і ви силою інерції держите ся шаблонів вироблених не вами, напряду, якого мета одна — нажива, кар'єра, особиста користь, а при тім бажане — звільнити себе від обовязку важкої праці для добра найблизшого, рідного вам народа. Спростуйте мене, коли роблю вам кривду, але спростуйте не голими словами, а фактами. А я зі свого боку вкажу на такі факти, як те, що ви й доси не відважуєте ся ґреміяльно виявити своїх поглядів і своєї програми, запротестувати проти реакційних та кнутопоклонних голосів своєї партійної преси. Чую, що багато дехто між вами не годить ся з поглядами д. Мончаловського, але деж прилюдна заява ваших поглядів? Ось і ваш ювілейний вечерок. Др. Копач каже як очевидець, що підчас промови д. Глушкевича при згадці про те, що Горкому грозить шибениця, російський конзуль, а за ним деякі з ваших старших повиходили з залі, — а „Галичаннинъ“ заперечив тому в живі очі. Деж ваше свідощтво? Чом не ставете в обороні правди, будь вона яка будь? Я чую, що між вами якийсь час ішли дебати про потребу такого гуртового, прилюдного виступу, та нарешті переважила думка д. Мончаловського, що „по що вам наражати ся, розмазувати“ і т. д., і ви присіли. Чи так роблять люди справді ідейні й характерні? Ні, такими аргументами — тямте собі, молоді русофіли — ведуть худобу до жолоба, а не молодих борців на житеве бойовище. Ваші слова про „вселюдське братерство і всемірну любов“ мов блискавка відкрили мені порожнечу вашого серця. *Qui nimis probat, nihil probat.* Хто ставить собі занадто широкі ідеали, той показує, що для житевої потреби не має ніяких.

На прощанє з вами відкрию вам один секрет. Не вірте, молоді русофіли, своїм духовим батькам, д. Мончаловському та д-ру Дудикевичу, поперед усього в однім пункті: що ми, галицькі Українці, тим тільки й дишемо й живемо, що „ненавистью ко всему русскому“. Не вірте їм у тім пункті, бо се свідомо брехня. Ми

всі русофіли, чуєте, повторяю ще раз: ми всі русофіли. Ми любимо великоруський народ і бажаємо йому всякого добра, любимо і вичуємо його мову і читаємо в тій мові певно не менше, а може й більше від вас. Є між нами, галицькими Українцями, й такі, що й говорити і писати тою мовою потраплять не гірше, коли й не ліпше від вас. І російських письменників, великих світочів у духовім царстві ми знаємо й любимо, і не лише тих, яких імена ви раз-у-раз маєте на устах, а й таких, як Пипін, Веселовский, Карзев, Шахматов, Фортунатов — чи відомі вам такі імена, молоді панове русофіли? І скажу вам іще один секрет. Ті і подібні їм великі представники російської науки та російської культурної праці кореспондують із нами, обмінюють ся своїми виданнями і чують себе ближшими до нас, як до вас, молоді галицькі русофіли. І ми чуємо себе ближшими до них, як до вас, чуємо себе солідарними з ними у всім, що для нас дороге і святе і високе, бо знаємо, що се не фрази, не „символи“ якогось фікційного єдництва, а кровні, житєві здобутки вселюдської цивілізаційної праці. Ми любимо в російській духовій скарбниці ті самі коштовні золоті зерна, та пильно відріжняємо їх від половини, від жуželю, від виплодів темноти, навадництва та ненависти, сплджених довговіковою важкою історією та культурним припізнєнем Росії. І в тім ми чуємо себе солідарними з найкращими синами російського народу, і се міцна, тривка і світла основа нашого русофільства. Подумайте про, те, молоді галицькі русофіли, то може й вам замість духової компанії Побєдоносцевих, Саблерів, Рукавішнікових та Череп.-Спиридовичів забажаєть ся чистійшої атмосфери.

А тепер закінчимо свою розмову з тим, в ким почали — з д-ром Копачем. Йому заімпонували щирий тон і щирі слова молодих москвофілів і він зі свого боку щиро радуєть ся, що у нас замість старих обскурних москвофілів зачинають появляти ся москвофіли-ліберали і москвофіли-поступовці. Нам, що не чули того щирого тону, а бачили лише холодні ніби ліберальні і ніби поступові слова молодих москвофілів у передачі д-ра Копача, ті слова, сказати по правді, зовсім не заімпонували і під шумними фразами ми відчули пілковиту пустоту серця та брак усяких переконань. Дай Боже, щоб се була помилка!

Та про те вийдемо на хвилю в круг думок і почувань д-ра Копача і запитаємо себе: чи справді поява москвофілів-лібералів

і москвофілів поступовців на нашій галицькій ґрунті була би чимось радісним, більше пожаданим від старих обскурих москвофілів? Ми бачили вже проби — витворити подібну течію навіть серед старих москвофілів. Уже мало не десять літ тому, як вони в боротьбі з новою ерою переняли майже всю політичну та економічну програму від радикалів, промовляли за загальним тайним голосуванням і иньшими радикальними реформами в Австрії — і що з того? Чи через те змінив ся їх партійний і культурний характер? Аві крихітки. А ось недавно др. Вергун із Відня, великий майстер від тонкого нюху, де можна поживити ся, хіба не радив у „Галичанинѣ“ всім москвофілам durch die Bank підшити свої політичні плащі червоною підшивкою і здобувати собі симпатії — і протекторів та хлібодавців — у ліберальних кругах російської суспільности? Будьмо певні, що коли в Росії центр тяжкості від реакційного бюрократизму пересунеть ся до лібералізму, серед наших галицьких москвофілів народить ся стілько лібералів, як грибів по дощи. Вони будуть так само служити чужим богам, так само в імя „всесірної любови“ обкидати болотом усяку культурну працю на нашій рідній ґрунті, а в імя „вселюдського братерства“ ширити серед нетямучих ненависть та погорду до українства, як і нинішні Мончаловські та Дудикевичі. Програми, гасла та прапори в наших часах дешеві; зужить ся один ґарнітур, то ніщо не вадить справити новий, з новою підшивкою.

Та для тих москвофілів, що справді щиро люблять свій народ — не абстрактне його єдність, не символ „сили та могутости“, а того простого, сірого, темного хлопа, що їх годує своєю працею, — для таких нема иньшої дороги, як зкинути пиху з серця і працювати для того народа, користуючи ся його мовою і вірячи в те, що коли органічно, від кореня розвинуть ся і процвітуть усі частини великого східнославянського племені, коли сьвятотатські руки не будуть підрубувати та нівечити одну часть, аби тим краще буяла друга, то тоді вложить ся в них цілість і єдність краща, богатша, гармонійніша, ніж се тепер може снитися ріжним шовінізмом затуманеним головам.

ОПОВІСТКА.

НАКЛАДОМ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІЖИ ВИЙШЛИ:

- ВАСИЛЬ ПАНЕЙКО. Промова на Шевченківськiм концертi у Львовi дня 30 марта 1905. З передмовою Михайла Лозинського. Львiв, 1905. Ст. 18, 8°.
Цiна . . . . . 10 сот.
- ДР. ІВАН ФРАНКО. „Iдеї“ й „iдеали“ галицької москвофiльської молодiжи. Львiв, 1905. Ст. 14, 8°. Цiна . . . . . 10 сот.

1871

MEMORANDUM FOR THE RECORD

On the 1st day of January 1871, the following business was transacted at a meeting of the Board of Directors of the [Company Name] held at the office of the Secretary at [Location].

The following resolutions were adopted:

Resolved, That the sum of [Amount] be appropriated for the purchase of [Item].

Resolved, That the sum of [Amount] be appropriated for the purchase of [Item].